

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΡΩΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

(Θρησκευτοψυχολογική Μελέτη περί του Έρωτα)

Του Παναγιώτη Νούνη

Α. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΡΩΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

Η αναγκαιότητα της συγγραφής του εν λόγω άρθρου δημιουργήθηκε από το περιρρέον και γνωστό ανακύπτον ζήτημα περί της «Σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης» των νέων. Το εν λόγω ζήτημα είναι πολυδιάστατο και σύνθετο καθότι υπάρχουν σωρηδόν φιλοσοφικές, θεολογικές, κοινωνιολογικές, παιδαγωγικές και ψυχολογικές απόψεις για το θέμα.

Εμείς, ως απλοί ερευνητές και μελετητές του Έρωτα, θα προσπαθήσουμε εν αρχή να παραθέσουμε ενδεικτικά και συνοπτικά το κατά δύναμιν ολίγα ουσιώδη μάλλον θρησκευτο-ψυχολογικά στοιχεία κυρίως επί της βάσεως της Ερωτολογικής Αλφαβήτας, δηλαδή να καταγράψουμε μερικά τινά περί της Αρχαίας Ελληνικής Μεταφυσικής-Φιλοσοφίας, Θρησκευτολογίας, Μυθολογίας, Θεολογίας, Ψυχιατρικής και Ψυχολογίας στα περί του ζητήματος του Έρωτος.

Όλα αυτά τα στοιχεία που έχουμε υπόψιν, αναντίρρητα και δεν πρόκειται να παρατεθούν στην εν λόγω συγγραφή της παρούσης μελέτης για να μη κουράσουμε τους φιλότιμους αναγνώστες μας, αλλά μάλλον θα παραπέμψουμε με κάθε λογική και επιστημονική ακρίβεια για αυτά όλα προς το τέλος, στην ανάλογη και συγκεκριμένη επιστημονική βιβλιογραφία μετά το πέρας του εν λόγω κειμένου μας, κάτω από τις υποσημειώσεις.

Άραγε, ποιος δύναται να αμφισβητήσει ότι η αρχαία ελληνική φιλοσοφική σκέψη των ποικιληδόν φιλοσοφικών τάσεων των αρχαίων ημών Ελλήνων Φιλοσόφων, ότι, δεν είναι οι πρώτοι αρχέγονοι πατέρες της επιστήμης της Ψυχιατρικής και της Ψυχολογίας, αφού κατά κόρον όσοι αρχαίοι έλληνες φιλόσοφοι ασχολήθησαν ιδιάζοντως, περί του ζητήματος του Έρωτα, τούτο συνεπάγεται απλανώς, λογικώς και ορθοδόξως, ότι ο Έρωσ συνδέεται άρρηκτα με την Ψυχή, και άρα πρόκειται αμιγώς για την πρώτη αρχαιοελληνική ερωτική Ψυχολογία, είτε αν θέλετε οι αρχαίοι φιλοσοφικοί λόγοι περί της Ψυχολογίας, της Θεολογίας, της Μυθολογίας και της Φιλοσοφίας του Έρωτα.

Κατ' αρχήν όμως, παράλληλα να επισημάνω, από θεολογικής απόψεως, ότι η σύγχρονη ορθόδοξη χριστιανο-παιδαγωγική θεολογική θεώρηση και (αντι)πρόταση μετονομασίας της «σεξουαλικής αγωγής» του δογματολόγου καθηγητού (Δογματικής και Συμβολικής Θεολογίας) της Θεολογικής Σχολής (Α.Π.Θ.) κ. Χρυσοστόμου Σταμούλη σε «ερωτική διαπαιδαγώγηση» ή αν θέλετε ως «Ερωτική Αγωγή» μας βρίσκει απολύτως σύμφωνους. [Π](#)

Κατά δεύτερον να τολμήσω να απαντήσω ετεροχρονισμένα –για συμπροβληματισμό- σε μερικά συγκεκριμένα πολύ εύστοχα ερωτήματα του καθηγητού μας κ. Χ. Σταμούλη τα οποία θα εντοπίσει κανείς στην προηγούμενη παραπομπή:

(α) Ο σχεδιασμός της Ερωτικής Αγωγής των νέων θα πρέπει να γίνει σε συνεργασία με ειδικούς στην Φιλοσοφία, Θεολογία και Ψυχολογία του Έρωτα σε/με διεπιστημονική συνεργασία και με άλλα επιστητά.

(β) Θα πρέπει να ληφθούν πολύ σοβαρά υπόψη τα ανάλογα *ψυχοσυναισθηματικά* και *ψυχαναλυτικά* στάδια της αναπτύξεως και ωριμάνσεως των νέων σύμφωνα με τις διάφορες αρχές και θεωρίες της Αναπτυξιακής Ψυχολογίας, της Ψυχολογίας του Βάθους καθώς και τις όποιες άλλες χρήσιμες θεωρίες και αρχές (Φρόντ, Γιούνγκ κ.ά.) της Ψυχανάλυσεως του Έρωτα ή και της ψυχαναλυτικής Σεξουαλικότητας.

(γ) Τα παιδιά, από τους εκπαιδευτικούς-παιδαγωγούς που ενδεχομένως θα τους διδάξουν την ερωτική αγωγή (και όχι αδιακρίτως την σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, διότι δεν υφίσταται τέτοια πραγματική ανάγκη) θα πρέπει να προσεγγίζονται ως μοναδικά, ανεπανάληπτα και ιερά νεανικά πρόσωπα.

(δ) Η Ερωτική αγωγή θα πρέπει να γίνει *εν διακρίσει*, από διακριτικούς παιδαγωγούς, με διακριτική φιλοσοφική-παιδαγωγική μέθοδο αναλόγως πάντοτε του διακριτού ρόλου των φύλων των παιδιών.

(ε) Η σχέση γονέων και σχολείου, σχολείου και γονέων, κατήντησε μια αδιάκριτη σχέση πελατειακή, μια σχέση ανέραστη, σχέση ωφελμιστική κατά κόρον βαθμοθηρική, διαπλεκόμενη και νοσηρή σχέση του τύπου ενός πολιτικού με τον ψηφοφόρο του. Αν δεν αλλάξει άρδην η πολιτική νοοτροπία του βίου μας θεωρώ ότι δεν αλλάζει ευκόλως και στα ζητήματα της εκπαίδευσης ή παιδαγωγικής.

(στ) Η Ερωτική Αγωγή, θα έπρεπε ήδη να αρχίσει ως ειδικό ακαδημαϊκό μάθημα σε επί μέρους διάφορες εν Ελλάδι κ.ά. Πανεπιστημιακές Σχολές, όπως συμβαίνει λ.χ. στο επιστητό της Βιοηθικής, ώστε οι νεαροί φοιτητές να είναι έτοιμοι γνωσιολογικά σε συνδυασμό με τις προσωπικές ερωτικές εμπειρίες τους να προετοιμαστούν ψυχοσυναισθηματικά για την μελλοντική αποστολή τους την νέα γενεά ως σύζυγοι-σύντροφοι-εραστές- και γονείς.

(ζ) Ο τρόπος παρουσίασης της Ερωτικής αγωγής, είτε αυτή θα διδαχθεί σε ανώτερα είτε σε κατώτερα εκπαιδευτικά ιδρύματα, εξάπαντος θα πρέπει να είναι με σύγχρονα τεχνολογικά μέσα ως μία πρωτότυπη παιδαγωγική διδασκαλία, ουσιωδώς διεπιστημονική, από Φιλοσοφικής-Μυθολογικής-Θεολογικής-Ιστορικής-Θρησκευολογικής-Παιδαγωγικής-Συμβολικής-Βιολογικής και Ψυχολογικής απόψεως.

B. ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΑ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΡΩΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

Για το ζήτημα της Ερωτικής Αγωγής των νέων θα πρέπει να προταθούν τόσο για τους ειδικούς επιστήμονες και παιδαγωγούς ή εκπαιδευτικούς όσον και για τους παιδαγωγούμενους, μερικά λίαν καλώς και άριστα ακαδημαϊκά, ψυχιατρικά, ψυχαναλυτικά, (θρησκείο)ψυχολογικά, ιστορικά, μυθιστοριογραφικά, φιλοσοφικά και θεολογικά εγχειρίδια. [\[2\]](#)

Ένα ιδιαίτερο όμως σημαντικό εγχειρίδιο –το οποίο θα μπορούσε να καθιερωθεί ως εισαγωγικό εγχειρίδιο σε ανώτερα αλλά και κατώτερα εκπαιδευτικά ιδρύματα, περί της Ερωτικής Αγωγής των νέων, το οποίο ξεχώρισα ανάμεσα στα επόμενα είκοσι σχεδόν εγχειρίδια που παραπέμπω με ακρίβεια στις πιο κάτω υποσημειώσεις μας, ακριβώς μετά από την κορυφαία δογματολογική/θρησκευολογική/φιλοσοφική/ψυχολογική/θεολογική διατριβή του π. Φλωρίν

Καταλίν (FLORIN-CĂTĂLIN G. GHIȚ) «**ΑΓΑΠΗ και ΕΡΩΣ**», είναι μια ακόμη, η περίφημη φιλοσοφικο-θρησκευολογική και ψυχολογική διδακτορική διατριβή του κ. Παναγιώτη Δαμάσκου «**Ο ΕΡΩΣ ΣΤΟΝ ΠΛΩΤΙΝΟ**» η οποία εκπονήθηκε το 2000 μ.Χ. για το Τμήμα Φιλοσοφίας Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας του Α.Π.Θ. Οφείλω βέβαια, και στους δύο προηγούμενους σημαντικούς διδάκτορες συγγραφείς των διατριβών θερμές και εγκάρδιες ευχαριστίες για την προσωπική άδεια τους ώστε να τις μελετήσω και να αναστοχαστώ επάνω σε αυτές, με απώτερο στόχο και σκοπό να τις διαδώσω μέσω των γραπτών στοχασμών και κειμένων μας.

Γ. Η ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΕΡΩΤΟΣ ΣΤΟΝ ΠΛΩΤΙΝΟ

Ο «Έρωσ στον Πλωτίνου» είναι μια ενδιαφέρουσα και οξυδερκής φιλοσοφικο-ψυχολογική διδακτορική διατριβή του φιλοσόφου συγγραφέως και εκπαιδευτικού κυρίου Παναγιώτη Δαμάσκου η οποία εκπονήθηκε και αξιολογήθηκε με βαθμό άριστα κατά το 2000.

Ο Νεοπλατωνισμός του Πλωτίνου είναι ένα κορυφαίο φιλοσοφικό σύστημα των μεταχριστιανικών χρόνων με βαθιές επιρροές και επιδράσεις από την Ακαδημία του Πλάτωνος αλλά και από άλλα προχριστιανικά αρχέγονα ή έτερα φιλοσοφικά συστήματα που επέδρασαν καταλυτικά στην σκέψη του Πλωτίνου. Ο συγγραφέας της διατριβής Παναγιώτης Δαμάσκος καταφέρνει να ερευνήσει και να καταγράψει εκτενώς και αναλυτικώς την **ολιστική φιλοσοφική θεώρηση** του Πλωτινικού Έρωτα σύμφωνα με την ιδιότυπη φιλοσοφική σκέψη του Πλωτίνου.

Εξάπαντος μας επισημαίνει ο ίδιος πάρα πολύ εύστοχα, ότι μέσα από την Αρχαιοελληνική Γραμματεία (Κοσμολογία, Πεζογραφία, Μυθολογία, Ποίηση, Φιλοσοφία κ.λπ.) **η έννοια του Έρωτα** έχει μια **ιδιάζουσα διφυή** οντολογική σημασία. Η μία είναι μέσα από ανθρωπομορφικά στοιχεία, ο μυθολογικός ανθρωπόμορφος φτερωτός θεός Έρωσ και η δεύτερη είναι εκείνη η σφοδρή ερωτική έλξη σε κάθε έμβιο όν και ιδίως στον άνθρωπο. Η αρχαιοελληνική Φιλοσοφία από τους προσωκρατικούς και έπειτα, μαζί και η Θρησκεία της πόλεως-κράτους του δωδεκάθεου Παγανισμού, θεωρούσαν τον Έρωτα από κοινού ως σημαίνουσα κοσμολογική δημιουργική δύναμη και θεία οντότητα η οποία καθοδηγεί τον άνθρωπο προς την κατάκτηση του Ωραίου, την ένωση του με το Αγαθό και στην Αθανασία της ψυχής.

Ο συγγραφέας, δεν παραλείπει βέβαια να μας μνήσει εξ αρχής στα αρχέγονα φιλοσοφικά και ψυχολογικά δόγματα και τις σημαντικές αντιλήψεις ετέρων φιλοσοφικών Σχολών για τον Έρωτα.

Ιδιαίτερα ο **Πλατωνικός Έρωσ** φαίνεται να έχει κάποιες διαφορές με τον **Πλωτινικό Έρωτα**. Στον πλατωνικό έρωτα, ανάμεσα στον εραστή και το ερώμενο πρόσωπο η ερωτική σχέση ανάγεται σε αρεταϊκού τύπου ηθικές και καλές συνήθειες, με απώτερο στόχο η εν λόγω σχέση τους εξελικτικά να ανυψώνεται στον Κόσμο των Ιδεών και να πνευματοποιείται, μιας και το σώμα είναι η φυλακή της ψυχής. Αυτός ο πλατωνικός Έρωσ είναι ο λεγόμενος και **παιδαγωγικός Έρωσ**.

Για τον Σωκράτη ιδιαίτερα, ο Έρωσ είναι δαίμων, δηλ. ο ενδιάμεσος θεών και ανθρώπων ο οποίος καθοδηγεί την Ψυχή προς το Ωραίο. Μια ενδιαφέρουσα εξίσου διάκριση είναι, ότι, υπάρχει ο **Ουράνιος** και ο **Πάνδημος Έρωσ**, όπου ο μέν πρώτος ενδιαφέρεται για το κάλλος της Ψυχής και οδηγεί στην Αθανασία της, ενώ ο δεύτερος παραμένει προσκολλημένος στην **εξωτερική ομορφιά της ύλης** και του κάλλους της σωματικότητας.

Ο φιλοσοφικός Έρωσ, όμως, είναι ισχυρός και ρωμαλέος καθότι υφίσταται και αποδεικνύεται περίτρανα στην ιστορία της Φιλοσοφίας στην παιδαγωγική σχέση του Σωκράτη και του Πλάτωνος. Όπου ο έρωσ του φιλοσόφου διδασκάλου ανύψωσε τον διδασκόμενο μαθητή του πιο ψηλά από την φήμη του πρώτου.

Στον Αριστοτέλη, το Πρώτον Κινούν ακίνητο κινεί (με ερωτική ενέργεια) τα σύμπαντα και τον κόσμο όπως ακριβώς αντίστοιχα, ο Εραστής κινεί ενεργειακώς και ερωτικώς την Ερωμένη του, ενώ ο αριστοτελικός Έρωσ είναι υποτακτικός στην ορθή λογική του Λόγου.

Ο Στωϊκισμός παράλληλα, ως αρχαίοι Συμπεριφοριστές, θεωρούν τον έρωτα ως **μιά συμπεριφορά του ατόμου**, και όχι ως ψυχικό ή ψυχολογικό φαινόμενο, καθότι το δόγμα τους ήτο ότι ο Έρωσ αποσκοπεί κυρίως στην Φιλία και όχι στον σαρκικό έρωτα.

Η Κυνική Φιλοσοφία από την άλλη, **απαξιώνει και υποτιμά τον έρωτα**, (όπως ακριβώς πράττει και διδάσκει κατά κόρον ο Χριστιανισμός;) καθότι δεν παραδέχεται τις μεταμορφωτικές αλλά και δυναμικές ευεργεσίες του.

Για τον Πλούταρχο βέβαια, επισημαίνει ο καλός συγγραφέας της διατριβής, ότι **ανώτερο είδος έρωτα είναι ο νόμιμος έρωσ**, δηλ. ο Έρωσ μεταξύ των Συζύγων.

Στα κείμενα του Πλωτίνου, ο Έρωσ κατέχει ουσιαστικά μια πυρηνική θέση καθότι αναλύεται στοχαστικά, αποδεικτικά και διαλεκτικά η οντολογία και η ψυχολογία του Έρωτα.

Η Ψυχή, αφού κεντρίζεται από λογίων-λογίων επιθυμίες πυρπολείται από το Αγαθό και την ερωτική απορροή εξ αυτού, προσελκύεται από τον Νού, και έτσι αρχίζει να ενδυναμώνει, να αφυπνίζεται αλλά και να ανυψούται σε υψηλότερες πνευματικές σφαίρες. Ο Έρωσ είναι ενέργεια αγαθής Ψυχής, η οποία αισθάνεται έρωτα και για κατώτερα όντα αφού και αυτά μετέχουν στο Ουράνιο Φώς. Άρα και τα πλέον δύσμορφα δύνανται να ακτινοβολούν χάριν, φώς και να ερώνται. Η χάρις φαίνεται να αφυπνίζει τον έρωτα. Στον πλωτινικό έρωτα πάντα μένει κάτι ανεξήγητο, κάτι που μυστηριωδώς πλεονάζει. Στην εμπειρία του Έρωτα η Ψυχή δεν δύναται να εξηγήσει αυτό που νοιώθει για το Αγαθό, καθότι Αγαθό και Χάρις είναι πράγματα ανεξήγητα στην πλωτινική φιλοσοφική σκέψη.

Στον Πλωτίνο, ο έρωσ ωθεί την Ψυχή και τον Νού προς την τελειότητα του αυτοέρωτος Ενός. Το Εν είναι ο μόνος αυτοΈρωσ. Το αυτόφωτο και αυτερωτικόν Εν είναι η Πηγή των πηγών, δηλ. η Πηγή όλων των πηγαίων όντων πράγμα που συνεπάγεται ότι το Έν είναι η κατ'εξοχήν οντολογική και δημιουργική πηγή του Έρωτα. Το Έν, ως Δημιουργός, είναι έμπλεο αυτό-έρωτος και υπερβατικόν χωρίς καμμία τροπή στην υπερβατικότητα του αφού γεννά τον Νού.

Στον Πλωτίνο σίγουρα το Έν, **αν και Αυτοέρωσ**, δεν ταυτίζεται με τον Έρωτα, ούτε εράται τα όντα και η αμείωτη προσφορά του ενεργείται χωρίς έρωτα. Κατά κάποιον τρόπο το Έν του Πλωτίνου είναι άνευ έρωτα ή ανέραστο υπερβατικό Όν, ως προς την σχέση του με τα υπόλοιπα όντα, και Αυτέρως Έν ως προς τον εαυτό του και τον γεννηθέν Λόγο του;

Η αυτογνωσία στα όντα της ανεπάρκειας τους να έρθουν σε ενότητα με άλλα όντα τα ωθεί η γνώση αυτή να εξέλθουν της αυτάρκειας τους και να έλθουν σε κίνηση και ενότητα με μίαν άλλην

υπόσταση πράγμα που ανελλίσει την Ψυχή και σηματοδοτεί την επιστροφή της Ψυχής και του Νού μέσω του έρωτα εις το Έν. Ο Λόγος εκπορεύεται από το Έν και εκπηγάζει από την αιώνια ερωτική πράξη του Ενός. Τα πάντα στο σύμπαν διέπονται από τον καθολικό Λόγο που φανερούται μέσω της αφθαρσίας των σπερματικών λόγων.

Να σημειωθεί, συγκριτικά, λόγου χάριν στον Χριστιανισμό όπου ο τριαδικός Ένας Θεός («Πιστεύω εις Έν(α) Θεόν...») ο οποίος ταυτίζεται βιβλικώς με τον μανιώδη Εραστή, τον κατ'εξοχήν Εραστή των εραστών, μάλιστα ταυτίζεται τόσο με την Αγάπη («ο Θεός Αγάπη εστίν») όσο και με τον Έρωτα («ο Θεός Έρωσ εστίν», Μάξιμος ο Ομολογητής & «ο Έρωσ ο εμός εσταύρωται», Ιγνάτιος ο Θεοφόρος).

Η ελληνική και λατινική Πατερική Θεολογία εξάπαντος ταυτίζει τον Έρωτα και την Αγάπη στο πρόσωπο του Ενός τριαδικού Θεού μέσα στο θεολογικό πλαίσιο της απλανούς και ορθοδόξου Χριστολογίας η οποία ιδιαζόντως θεμελιούται στο και «ο Λόγος Σάρξ εγένετο». **Η ενεργειακή κίνηση αυτή του τριαδικού Θεού ήταν άκρως ερωτική και αγαπητική ενέργεια προς τα όντα.** Άρα λοιπόν, **ο Ένας τριαδικός Θεός του Χριστιανισμού, εράται τα όντα**, όπως ακριβώς ο εραστής εράται την ερασμία ερωμένη του. Ενώ, **ο Θεός Έν του Νεοπλατωνισμού**, αυτάρκης και ανενδεής, **δεν εράται τα όντα**, καθότι δεν διαθέτει ερωτική ενέργεια προς τα όντα, αλλά το Έν, **ως Αυτοέρως, εράται μόνον τον υπερβατικό εαυτό του.** Άραγε, είναι ένας υπερβατικός μάλλον Νάρκισσος Θεός, ο Θεός Έν του Αυτοέρωτα ή ο θεός του αυτοερωτισμού; Είναι δυνατόν η Πηγή των όντων αυτός καθ'εαυτός ο Αυτέρως το Έν, η πηγή του έρωτα, να μη διανέμει ή να μη πυροδοτεί συνεργειακά και στα υπόλοιπα όντα τον έρωτα;

Κατά την προσωπική άποψη βέβαια του συγγραφέα και φιλοσόφου Παναγιώτη Δαμάσκου, ο Πλωτίνος δέχεται ότι **ο Λόγος του Ενός είναι Έρωσ**, άρα συναφώς, δέχεται εμμέσως πλήν σαφώς την πλατωνική και ορφική κοσμογονική θέση περί του Έρωτος ως σημαίνουσας κοσμολογικής και αρχετυπικής θείας δυνάμεως αφού πρόκειται για κοσμολογική οντότητα, η οποία ως η κατ'εξοχήν Πηγή πάντων των όντων διανέμει (ενεργειακά) και τον Έρωτα. Η προσωπική και αρχική θέση του Δαμάσκου είναι, ότι ο Έρωσ είναι Δημιουργός Δύναμη στην Πλωτινική οντολογία ενώ στα περί της Πλωτινικής Ψυχολογίας η δημιουργική της δύναμη συντελείται εμμέσως καθότι η Ψυχή (μετα)λαμβάνει τον έρωτα από το Έν. Η ερώσα Ψυχή μεταβάλεται και γίνεται Καλή και φεγγοβολάει από ερωτικό κάλλος αφού ανυψούται προς τον Νού ο οποίος είναι εκ φύσεως Καλός. Ο Έρωσ του Καλού ή το Κάλλος του Έρωτος αποδεικνύεται και καθρεφτίζεται στην ερώσα Ψυχή. Ο τελικός όμως σκοπός της Καλλονής και Αγαθής Ψυχής είναι η απόλυτη ερωτική ένωση της - μέσω του Καλού Έρωτος- με το Έν. Ο έρωσ της Ψυχής με το Έν πραγματοποιείται μέσω της εκστάσεως.

Ωστόσο, υπάρχουν και **τρία είδη παθημάτων της Ψυχής** που αφορούν τον Έρωτα για τα σώματα:

1. **Ο αγνός Έρωσ**, που είναι αυτάρκης στο να θαυμάζει την εξωτερική ομορφιά των ωραίων σωμάτων.
2. **Ο σύνθετος Έρωσ**, που είναι η θέαση και ο θαυμασμός των ωραίων σωμάτων σε συνδυασμό με την σωματική επαφή.

3. Ο παρεκκλίνων Έρως, που πρόκειται για σωματική επαφή η οποία οδηγεί στην πτώση της Ψυχής.

Στον Πλωτίνο, ο Έρως είναι ταυτόχρονα θεός και δαίμων. Εξάπαντος η Ψυχή αιχμάλωτη στον αισθητό κόσμο αγωνίζεται να ανυψωθεί στο αιώνιο Κάλλος και Αγαθό μέσω του ζωοποιού Έρωτος. Βέβαια, ο Έρως του Σύμπαντος, η λεγομένη και αμοιβαία ερωτική έλξη, ο φυσικός νόμος της παγκόσμιας έλξεως, η οποία συγκρατάει συνδεδεμένα όλα τα μέρη και τα όντα του σύμπαντος, εγκαθιστά αρμονικές (ερωτικές) σχέσεις ανάμεσα σε όντα που βρίσκονται μακριά ή κοντά το ένα με το άλλο. Αν και το εν λόγω φυσικό φαινόμενο και οι ποικίλες συγκρατικές και ενοποιητικές φυσικές ενέργειες εκλαμβάνονται ως κάποιο είδος φυσικής μαγείας.

Είναι μάλλον η μαγεία που ασκεί ο δαίμων Έρως ο οποίος φυλακίζει την Ψυχή στον κόσμο των αισθήσεων. Ο συγγραφέας Δαμάσκος, διενεργεί διαισθητικώς μία καλή διάκριση, μεταξύ της μαγείας της φύσεως και της μαγείας των μάγων, ενώ επισημαίνει σωστά ότι η πρώτη είναι που συνθέτει την αληθινή μαγεία. Η διάκριση του από φιλοσοφικής απόψεως είναι πολύ καλή, καθότι υπάρχει συνάμα η μανιακή τάση της δαιμονοποίησης των πάντων. Άρα, κατά την γνώμη μας, η σκοτεινή, η μαύρη και η λευκή μαγεία των Μάγων είναι κάλπικη, μη αληθινή, πλανερή και ιδιαζόντως μη φυσική, αλλά παρά φύσιν. Τα όντα όμως βιώνουν αυτές τις φυσικές ή μαγικές επιδράσεις και τα αισθητά πάθη χωρίς την ελεύθερη τους βούληση.

Στον Πλωτίνο, η ψυχολογική τάση και το κλίμα της σχολής του ήτο παντελώς διαφορετικό από την Ακαδημία του Πλάτωνα. Ο παιδαγωγικός Έρως μεταξύ δασκάλου και μαθητού είναι απών, παρόλο που οι σχέσεις τους ήταν καθόλα φιλικές και αρμονικές.

Ο Έρως στον Νεοπλατωνισμό, είναι εκείνη η μυστική εμπειρία της ερώσας Ψυχής που εράται προς το Αγαθό, αφού εξ αρχής την εμπνέει και την παρακινεί να το εράται μανιωδώς. Στον Πλωτίνο βέβαια ο ανθρώπινος Έρως είναι μια εικόνα του αληθινού Έρωτος. Η ερώσα Ψυχή, στον αισθητό κόσμο αενάως αναζητεί και επιζητεί –ακόμη και ασυνειδήτως- την απόλυτη ερωτική ένωση της μαζί με το ερώμενο Αγαθόν. Η Ψυχή στην ερωτική μανία της προς το Αγαθό ανυψούται στον νοητό κόσμο αφού αποποιηθεί τις αισθητές και επίγειες ομορφιές του κόσμου αφού ποθεί την πηγή του φωτός, το φως του Αγαθού. Ο Έρως μεθάει την ερώσα Ψυχή για να ενωθεί μέσω μυστικής ενώσεως με το Έν. Ο Ψυχολόγος Πλωτίνος μεταδίδει το αισιόδοξο μήνυμα ότι η θεϊκή ένωση της ερώσας Ψυχής με τον Αυτέρωτα Έν δύναται να κατορθωθεί από την επίγεια και αισθητή κοσμική πραγματικότητα του ανθρώπου. Στην εκστατική και ερωτική ένωση αυτή της θείας εμπειρίας η Ψυχή μεταμορφούται ενώ δεν χάνει την ταυτότητα και την προσωπικότητά της, ούτε συντελείται κάποια αποπροσωποποίηση της.

Ο Έρως στην φιλοσοφία και ψυχολογία του Πλωτίνου, είναι θείος, μυστικός και εκστατικός. Η Καλλονή Ψυχή είναι η μανιακή ερωμένη του Ενός, η ερώσα του γεννημένου Λόγου και του Αγαθού. Ο αιώνιος έρως της Ψυχής μετά του Αυτοέρωτος Ενός. Ο φιλόσοφος Πλωτίνος, προσκαλεί τους μαθητές του να μνηθούν στα άδυτα του Μυστηρίου του Έρωτος της Ψυχής με το υπερβατικό Λογικό Εν και Αγαθόν, ώστε από την υλική αισθητή κοσμική πραγματικότητα να αναχθεί ώστε να πνευματοποιηθεί Ψυχο-Λογικά.

Του Παναγιώτη Νούνη

Σύμβουλος Ψυχικής & Πνευματικής Υγείας

Ερευνητής της Αναλυτικής Ψυχολογίας

† Θεολόγος/Θρησκευολόγος

LIFE COACH

Τηλέφωνο επικοινωνίας: **00357+96897711**

panagiotisnounis@gmail.com

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

[1] Χρυσστόμου ΣΤΑΜΟΥΛΗ, *ΦΥΣΗ ΚΑΙ ΑΓΑΠΗ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ*, εκδόσεις: «Το Παλίμψηστον», Θεσσαλονίκη 1999. Γράφει κατά λέξη: «**Θαρρώ πως είναι ορθότερο αντί για τη σεξουαλική αγωγή να χρησιμοποιούμε τον όρο ερωτική αγωγή. Και τούτο διότι το σεξ από μόνο του φαίνεται πως διασπά την ανθρώπινη υπόσταση. Οδηγεί σε μορφές μανιαϊστικής ή πλατωνικής διαρχίας. Η Δύση συχνά οδηγείται σε αυτή την διαρχική ανθρωπολογία που εικονίζεται στη διαρχική κοινωνία της**». Χρυσστόμος Α. Σταμούλης, άρθρο: *Η ΘΕΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ ή το μυστήριο του σώματος και το πρόβλημα της Ερωτικής Αγωγής*, Ιστολόγιο «*antidosis*».

[2] (α') Α. Α. ROBACK, *ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΨΥΧΙΑΤΡΙΚΗΣ*, μετάφραση: Ζήσης Σαρίκας, εκδόσεις: «Βάνιας», σσ. 222.

(β') Σίγκμουντ ΦΡΟΥΪΝΤ, *ΤΡΕΙΣ ΜΕΛΕΤΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟΤΗΤΑΣ*, μετάφραση: Λευτέρης Αναγνώστου, εκδόσεις: «Επίκουρος», σσ. 155.

(γ') Αθανάσιου ΚΑΥΚΑΛΙΔΗΣ, *Η ΓΝΩΣΗ ΤΗΣ ΜΗΤΡΑΣ (Η Αυτοψοχογνωσία με Ψυχοδηλωτικά Φάρμακα)*, εκδόσεις: «CaptainBook.gr», 2010, σσ. 429.

(δ') Carl G. JUNG, *Η ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΑΣΥΝΕΙΔΗΤΟΥ (Μελέτη για τους Μετασηματισμούς και τα Σύμβολα του Λίμπιτο-Μία Συμβολή στην Ιστορία της Εξέλιξης της Σκέψης)*, μετάφραση Έφη Ματθιοπούλου, εκδόσεις: «Ιάμβλιχος», 2010, σσ. 645.

(ε') Irvin D. YALOM, *ΟΤΑΝ ΕΚΛΑΨΕ Ο ΝΙΤΣΕ*, εισαγωγή-μετάφραση: Ευαγγελία Ανδριτσάνου-Γιάννης Ζέρβας, εκδόσεις: «ΑΓΡΑ», 2013, σσ. 455.

(στ') ΦΡΙΝΤΡΙΧ ΝΙΤΣΕ, *ΓΕΝΕΑΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΗΘΙΚΗΣ*, (Friedrich Nietzsche, Zur Genealogie der Moral), Μετάφραση-επιμέλεια: Ζήσης Σαρίκας, εκδόσεις: «Νησίδες», σσ. 166.

(ζ') Τζίντου ΚΡΙΣΝΑΜΟΥΡΤΙ, *ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΑΓΑΠΗ; (Η απελευθέρωση από το γνωστό)*, μετάφραση: Άγγελος Μοιράγιας-Πέτρος Λασκαράτος, εκδόσεις: «ΚΑΤΑΣΤΑΝΙΩΤΗ», σσ. 126.

(η') Νίκου ΜΑΤΣΟΥΚΑ, *Ο ΣΑΤΑΝΑΣ (Δογματική και Συμβολική Θεολογία Α')*, 6. Ανέραστοι, σελ. 167-181, εκδόσεις: «ΠΟΥΡΝΑΡΑ», Θεσσαλονίκη 2005, σσ. 263.

(θ') Ιωάννου ΡΩΜΑΝΙΔΟΥ, *ΠΑΤΕΡΙΚΗ ΘΕΟΛΟΓΙΑ, 20. Περί Έρωτος*, σελ. 81-82, εκδόσεις: «ΠΑΡΑΚΑΤΑΘΗΚΗ», Θεσσαλονίκη 2004, σσ. 302.

(ι') Διονυσίου ΑΡΕΟΠΑΓΙΤΟΥ, Άπαντα τα Έργα, ΕΠΕ, *ΠΕΡΙ ΘΕΙΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ*, εισαγωγή-κείμενο-μετάφραση-σχόλια: Παναγιώτης ΧΡΗΣΤΟΥ, *κεφάλαιον 4. Περί Έρωτος*, σελ. 90-148, Θεσσαλονίκη 1986. Διονυσίου Αρεοπαγίτου-ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΑ, Β' Μέρος: *Περί Θείων Ονομάτων, περί έρωτος*, γενική εισαγωγή: Χρήστος ΑΡΑΠΑΤΖΗΣ, εισαγωγή-μετάφραση-σημειώσεις: Ιγνάτιος Μ. ΣΑΚΑΛΗΣ, εκδόσεις: «ΠΟΥΡΝΑΡΑ», Θεσσαλονίκη 2008, σελ. 398-459.

(ια') Ιωάννου ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ, Άπαντα τα Έργα, ΕΠΕ, *ΔΟΓΜΑΤΙΚΑ Α'*, επόπται: Παν. Χρήστου και Στέργιος Σάκκος, επιμεληταί: Θεόδωρος Ζήσης και Βασίλειος Ψευτόγκας, μετάφρασις-σχόλια: Κωνσταντίνου Φραντζόλα, Θεσσαλονίκη 1976, Β' (13) 27. *Περί ηδονών και περί λύπης*, σελ. 220-223.

(ιβ') Θεοδώρου ΖΗΣΗ, *ΤΕΧΝΗ ΠΑΡΘΕΝΙΑΣ (Γάμος και αγαμία εις τα περί παρθενίας πατερικά έργα)*, εκδόσεις: «Βρυέννιος», Θεσσαλονίκη 1997, σσ. 273. Μέρος Β', *Πηγαί των περί παρθενίας έργων*, Κεφάλαιο Α': *ΑΓΝΟΤΗΣ ΚΑΙ ΑΓΑΜΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΝ*, 1. Εις την θρησκευτικήν σκέψιν και ζωήν, 2. Εις την Φιλοσοφίαν, σελ. 167- 187, Κεφάλαιο Β': *ΑΓΝΕΙΑ ΚΑΙ ΑΓΑΜΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΙΟΥΔΑΪΣΜΟΝ*, 1. Εις την Παλαιάν Διαθήκην, 2. Εις τον μεταγενέστερον Ιουδαϊσμόν, σελ. 189-199, Κεφάλαιον Γ': *Η ΠΑΡΘΕΝΙΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗΝ*,

σελ. 201-204, Κεφάλαιον Δ': *Η ΠΑΡΘΕΝΙΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΝ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΝ ΤΩΝ Β' ΚΑΙ Γ' ΑΙΩΝΩΝ*, σελ. 205-231, Κεφάλαιον Ε': *ΚΟΙΝΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΠΑΡΘΕΝΙΑΣ ΚΑΙ ΑΙ ΠΗΓΑΙ ΑΥΤΩΝ*, σελ. 233-262.

(ιγ') Χρυσοστόμου ΣΤΑΜΟΥΛΗ, *ΕΡΩΣ και ΘΑΝΑΤΟΣ (Δοκιμή για έναν Πολιτισμό της Σάρκωσης)*, εκδόσεις: «ΑΚΡΙΤΑΣ», σσ. 434. Κεφάλαιο α': *ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΣΤΗ ΣΥΜΒΑΣΗ*, 1. Ποιμαντική ειδωλολατρία, σελ. 87-134, Κεφάλαιο β': *ΕΡΩΤΟΣ ΦΥΣΙΣ*, 1. «ώστε... το του Έρωτος όνομα μη φοβηθώμεν», 2. Η αποϊεροποίηση του έρωτα και οι αντοχές της πατερικής θεολογίας, 3. Η σεξουαλικότητα, η πτώση και το κακό, σελ. 135-202.

(ιδ') Θεοδώρου ΖΗΣΗ, *ΗΘΙΚΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ*, εκδόσεις: «Βρυέννιος», Θεσσαλονίκη 2002, σσ. 292. Κεφάλαιο Ε': *ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ ΚΟΣΜΙΚΗ ΚΑΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ*, σελ. 73-99, Κεφάλαιο Ζ': *Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΣΤΟ ΕΝΟΠΟΙΗΤΙΚΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΜΕΣΑ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ*, σελ. 173-184, Κεφάλαιο Η': *Η ΑΝΑΤΡΟΦΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΑΓΙΟ ΙΩΑΝΝΗ ΤΟΝ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟ*, 1. Ένα κλασικό παιδαγωγικό έργο, 2. Η ανατροφή των παιδιών τότε και τώρα. Οι τρεις Έρωτες, 3. Το κοινωνικό περιβάλλον. Η ματαιοδοξία, 4. Το έγκαιρο της αγωγής, 5. Η επιλογή του μορφωτικού υλικού. Αυστηρότητα, 6. Σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, σελ. 185-199.

(ιε') Σπυρίδωνος ΤΣΙΤΣΙΓΚΟΥ, *ΘΕΟΣ και ΕΡΩΣ*, εκδόσεις: «ΑΡΡΗΤΟΝ», Εισαγωγή: *ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΕΠΙΘΥΜΙΑ*, Μέρος Α': *ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΨΥΧΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΘΥΜΙΑΣ*, Μέρος Β': *Η ΝΟΣΤΑΛΓΙΑ ΤΟΥ ΑΠΟΛΥΤΟΥ*, Μέρος Γ': *ΨΥΧΟΠΑΘΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ (ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΣ) ΕΠΙΘΥΜΙΑΣ*, σσ. 420.

(ιστ') Θεοδώρου ΖΗΣΗ, *ΠΛΑΤΩΝΙΚΑ-ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟΝ ΠΛΑΤΩΝΑ*, εκδόσεις: «ΒΡΥΕΝΝΙΟΣ», Θεσσαλονίκη 1995, σσ. 228.

(ιζ') FLORIN-CĂTĂLIN G. GHIȚ, *ΑΓΑΠΗ ΚΑΙ ΕΡΩΣ. Η ΠΡΟΤΑΣΗ ΤΩΝ ΠΑΣΕΡΩΝ ΣΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΗ ΚΑΙ Ο ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΜΕ ΤΗ ΔΥΣΗ (Με ειδική αναφορά στο έργο Άγάπη και Έρωσ του Anders Nygren και στην πατερική παράδοση μέχρι τις Άρεοπαγίτικες Συγγραφές)*, Διατριβή επί Διδακτορία, Υποβληθείσα στο Τμήμα Θεολογίας του Άριστοτελείου Πανεπιστημίου της Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 2011, σσ. 229.

(ιη') DEMETRU STANILAOAE, *DIEU EST AMOUR*, 1980, by Editions Labor et Fides Geneve, Δημητρίου ΣΤΑΝΙΛΑΟΑΕ, *Ο ΘΕΟΣ ΕΙΝΑΙ ΑΓΑΠΗ*, μετάφραση – προλεγόμενα: Νίκου ΜΑΤΣΟΥΚΑ, εκδόσεις: «ΠΟΥΡΝΑΡΑ», Θεσσαλονίκη 2000, σσ. 104.